

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ
แรงงานนอกระบบ ในชนบทจังหวัดขอนแก่น¹
Factor related to Understanding of Labour Rights of
Informal Labourers in Rural Khon Kaen

ดุษฎี อายุวัฒน์²
วนิชชา ณรงค์ชัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบในชนบทจังหวัดขอนแก่นและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบในชนบทจังหวัดขอนแก่นโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระดับปัจเจก ได้แก่ แรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้านในชนบทจังหวัดขอนแก่น ใช้แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนามาจากข้อมูลเชิงคุณภาพในการศึกษาช่วงแรก เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 343 คนที่สุ่มตัวอย่างมาแบบชั้นภูมิ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และใช้สถิติ Chi-square เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และนักวิจัยประจำ
ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนวัยแรงงาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
E-mail : dusayu@yahoo.com

² นักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
E-mail : treebor_berserk@hotmail.com

ผลการศึกษา พบว่า แรงงานนอกระบบที่เป็นผู้รับงานไปทำที่บ้าน มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 ในระดับต่ำ และระดับปานกลาง มากถึงร้อยละ 52.5 และร้อยละ 41.7 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ เป็นรายชื่อ พบว่า 2 ใน 3 ของแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่มีความเข้าใจ ทั้งในส่วนของกฎหมายที่ให้การคุ้มครองและในส่วนของการส่งเสริมสิทธิแรงงาน สำหรับในด้านสิทธิและหน้าที่ของผู้จ้างงานและผู้รับงานไปทำที่บ้าน พบว่า กว่า 2 ใน 3 ของแรงงานนอกระบบไม่มีความเข้าใจเรื่องการทำสัญญาจ้าง รายละเอียดของสัญญาจ้างงาน นอกจากนี้ในด้านความปลอดภัยในการทำงาน ยังพบว่า ร้อยละ 60.1 ของแรงงานนอกระบบ ไม่ทราบว่ามีการห้ามให้เด็กต่ำกว่าอายุ 15 ปี และหญิงมีครรภ์รับงานไปทำที่บ้าน และไม่ทราบว่าผู้จ้างงานต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาล ในกรณีที่แรงงานที่รับงานไปทำที่บ้านประสบอันตราย หรือ เจ็บป่วยจากการใช้อุปกรณ์ที่ผู้จ้างงานส่งมอบให้ เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ปัจจัยคุณลักษณะของแรงงานนอกระบบ (รายได้รวม อาชีพหลักในชุมชน) ปัจจัยด้านประสบการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานนอกระบบ ปัจจัยด้านการรับงานไปทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบ (ได้แก่ เหตุผลที่รับงานมาทำที่บ้าน ลักษณะงานที่รับไปทำที่บ้าน และผู้จ้างงานที่จ่ายค่าตอบแทน) ตลอดจนปัจจัยด้านการได้รับสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้สิทธิแรงงานนอกระบบในจังหวัดขอนแก่น มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำเท่ากับ 0.189 0.244 0.212 0.257 0.287 0.250 และ 0.209 ตามลำดับ

คำสำคัญ: สิทธิแรงงาน แรงงานนอกระบบ ผู้รับงานไปทำที่บ้าน พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 แรงงานที่ไม่เป็นทางการ

Abstracts

This research aims to study the understanding of labour rights of informal labourers in rural Khon Kaen province and others related factors to understanding of labour rights. Quantitative research was employed with an individual-level unit of analysis of informal home based labourers who worke in rural Khon Kaen province. A interview schedule has been developed by qualitative data from the first phase and structural interviewing method was used for data collection. The sample composed of 343 informal labourers by stratified random technique. Descriptive statistics and Chi-square test were used for data analysis.

The study has found that labourers who were home based workers understood labour rights of informal labourers according to Protection Act 2010 at low and moderate levels of up to 52.5 percent and 41.7 percent respectively. Considering the issues about the labour rights of informal labourers, it was found that two out of three workers did not understand, both in terms of legal protection and promoting labor rights. For the rights and duties of employers and workers who are home based workers, it was found that more than two out of three informal labourers did not understand contract and its details. In addition, for safety at work, 60.1 percent of informal labourers didn't know that there were measures to prevent children under the age of 15 and pregnant women for getting jobs to work at home. They also didn't know that if they were injured during working, the employer must be responsible for their medical expenses.

When analyzing factors related to labor rights understanding of informal labourers with Chi-square, it was found that the characteristics of informal labourers (total income, main occupation), the migration experience of informal labourers, type of getting home based work of informal labourers (including reasons for home based work, type of

home based worker, and type of employer who paid compensation), as well as social support for accessing informal labor rights have related to understanding of labour rights of informal labourers at low level of relationship at 0.189 0.244 0.212 0.257 0.287 0.250 and 0.209 respectively at statistically significant at the 0.05 level.

Keywords: Labour rights, Informal labourers, Home based Protection Act 2010, Home based work, Informal sector Labourers

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งสาระหลักมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและบริการ โดยใช้ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องชี้วัดการพัฒนา การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความยากจนและความไม่เสมอภาค ซึ่งเกิดจากความไม่สามารถแข่งขันได้ของเศรษฐกิจ ระดับท้องถิ่นตลาดเสรีตามพัฒนาการของระบบทุนนิยม (Aron, Kahn and Kingdom, 2008) ส่งผลให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในสังคมเมืองเป็นหลัก เกิดปัญหาช่องว่างของรายได้ระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีระบบทุนนิยมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน กลับพบว่า แรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังเป็นแรงงานระดับไร้ฝีมือ มีการศึกษาไม่สูงนัก ส่งผลให้แรงงานดังกล่าวโดยส่วนใหญ่เข้าสู่ตลาดแรงงานระดับล่าง เผชิญกับงานที่เสี่ยงภัย อันตราย และงานที่มีความสกปรก หรือที่รู้จักกันว่า “3D” ทำให้แรงงานได้รับค่าจ้างไม่เป็นไปตามที่กำหนด แต่แรงงานก็ไม่กล้าออกมาต่อสู้เรียกร้อง เพราะยังต้องการมีรายได้จากการทำงาน ประกอบกับในปัจจุบันมีการลดต้นทุนด้านแรงงานด้วยหลายวิธีการ เช่น การให้ค่าจ้างต่ำ ไม่มีสวัสดิการหรือมีเท่าที่จำเป็น สภาพแวดล้อมการทำงานต่ำกว่ามาตรฐานความปลอดภัย รวมทั้งเคลื่อนย้ายโรงงานสู่ภูมิภาคที่มีแรงงานราคาถูก แม้รัฐ

จะพยายามใช้กฎหมายแรงงานควบคุมให้นายจ้างปฏิบัติตามค่านงานอย่างเป็นธรรมมากขึ้น แต่ยังมีการหาทางลดต้นทุนด้านแรงงานด้วยวิธีปรับเปลี่ยนการจ้างงานใหม่ที่เรียกว่า การจ้างงานแบบยืดหยุ่น เช่น การจ้างแบบชั่วคราว การจ้างแบบเหมาช่วงหรือการจ้างเหมาค่าแรง รวมทั้งการผลักดันบางอย่างออกจากโรงงานไปให้แรงงานนอกระบบรับงานผลิตบางส่วนไปทำในครัวเรือนของแรงงาน การจ้างงานในลักษณะนี้ หมายถึงการจ้างงานแรงงานนอกระบบ กล่าวคือ เป็นผู้ใช้แรงงานที่ทำงานโดยไม่มีสัญญาการจ้างงานที่เป็นทางการ หรือไม่มีนายจ้างตามความหมายของกฎหมายแรงงาน ไม่ได้ทำงานอยู่ในสถานประกอบการของนายจ้าง ไม่มีค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่แน่นอน หรือเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือเป็นผู้ที่ทำงานชั่วคราว (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ, 2552) ซึ่งแรงงานนอกระบบ นับว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญของเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในเอเชีย ซึ่งมีแรงงานนอกระบบถึงร้อยละ 60 (Chen, 2007)

ผลการสำรวจแรงงานนอกระบบผู้ที่รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในจำนวนครัวเรือน 294,290 ครัวเรือน มีแรงงานซึ่งมีรายได้จากการรับงานไปทำที่บ้านอยู่ถึง 440,251 คน และส่วนใหญ่ของแรงงานเหล่านี้หรือราวร้อยละ 73.7 อยู่นอกเขตเทศบาล ในขณะที่ร้อยละ 76.7 ของแรงงานเหล่านี้เป็นผู้หญิง และเป็นแรงงานชายอยู่เพียงร้อยละ 23.3 หนึ่งในปัญหาสำคัญเกี่ยวกับสภาพการทำงานของผู้รับงานไปทำที่บ้านประสบอยู่แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพการจ้างงาน ที่ผู้รับงานไปทำที่บ้านยังได้ค่าจ้างต่ำ โดยเฉพาะแล้วผู้รับงานไปทำที่บ้านได้รับค่าจ้างปีละ 39,858 บาท หรือเฉลี่ยวันละ 3 เหรียญสหรัฐ และมีความเสี่ยงในการถูกนายจ้างเอาเปรียบและโกงค่าแรง หรือไม่มีการถ่วงเวลาการจ่ายค่าจ้าง หรือถูกหักค่าจ้างอย่างไม่เป็นธรรม สำหรับประเภทที่สอง คือ ปัญหาสภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่ถูกสุขลักษณะและไม่ปลอดภัย เนื่องจากผู้รับงานไปทำที่บ้านต้องใช้ที่พักของตนเองเป็นที่ทำงาน จึงอาจเกิดปัญหาแสงสว่างไม่เพียงพอ มีฝุ่นฟุ้ง เสียงดัง หนาวหุง ขาดอุปกรณ์การทำงานที่ปลอดภัย หรืออาจต้องสัมผัสวัสดุเคมีมีพิษ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548, 2549, 2553; สุนทรี เสงี่ยม, 2551)

อย่างไรก็ตามรัฐได้พยายามช่วยเหลือแรงงานนอกระบบให้ได้รับสิทธิ ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายที่ดีขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2547 ได้ออกกฎหมายที่สำคัญ 2 ฉบับเพื่อคุ้มครองงานนอกระบบ ได้แก่ กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานที่รับไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2547 และกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2547 แต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่เอื้อให้แรงงานนอกระบบเข้าถึงสิทธิได้ จึงทำให้แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ยังไม่มีหลักประกันในเรื่องสิทธิแรงงานและความมั่นคงในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานที่มั่นคง ค่าตอบแทนแรงงานที่เป็นธรรม สุขภาพความปลอดภัยในการทำงาน ส่งผลต่อเนื่องไปถึงการขาดความมั่นคงของชีวิต (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ, 2552) นอกจากนี้ด้วยสภาพการจ้างงานเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับงานไปทำที่บ้านให้ได้รับความเป็นธรรม และไม่มีมาตรฐานด้านความปลอดภัยในการทำงาน จึงมีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้านฉบับใหม่ และประกาศใช้เป็นกฎหมายหลัก คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 เพราะรัฐได้เล็งเห็นความสำคัญทางการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ หรือผู้รับงานไปทำงานที่บ้าน แต่เนื่องจากเรื่องสิทธิแรงงานเป็นเรื่องใหม่สำหรับแรงงาน จึงมีคำถามว่าแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้าน มีความเข้าใจต่อสิทธิแรงงานที่ตนได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 อย่างไร มากน้อยเพียงใด และมีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ จึงควรศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบสถานการณ์ความเข้าใจของแรงงานนอกระบบต่อพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยจะมีประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาให้แรงงานนอกระบบเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบในชนบทจังหวัดขอนแก่น และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบในชนบทจังหวัดขอนแก่น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สิทธิแรงงาน เป็นแนวคิดพื้นฐานในการคุ้มครองแรงงานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและให้ได้รับความเป็นธรรมจากการใช้แรงงาน นักวิชาการส่วนใหญ่ มักกล่าวถึงสิทธิแรงงานว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของลูกจ้างที่พึงได้จากระบบการจ้างงานหรือมาตรฐานแรงงาน นอกจากนี้ยังมองว่าเป็นสิทธิตามหลักมนุษยชนที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานและนายจ้าง โดยแรงงานมักใช้การเจรจาต่อรองเพื่อประโยชน์ที่ตนจะได้รับตามความชอบธรรม (International Labour Organisation, 2006; Organisation for Economic Co-operation and Development, 1996) สำหรับประเทศไทย ราชบัณฑิตยสถานซึ่งเป็นผู้บัญญัติศัพท์ยังไม่ได้ให้ความหมายคำว่าสิทธิแรงงานที่ชัดเจน แต่ได้ให้ความหมายคำว่า มาตรฐานแรงงาน (Labour Standard) ว่าหมายถึง สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้เป็นหลักหรือบรรทัดฐานเกี่ยวกับการแรงงาน เช่น ค่าจ้าง ชั่วโมงทำงาน การศึกษา การฝึกอบรม สุขภาพอนามัย ความปลอดภัย และภาวะการทำงาน มาตรฐานแรงงานนี้อาจเกิดขึ้นได้โดยรัฐบาลเป็นผู้กำหนดและตราขึ้นเป็นกฎหมายใช้บังคับทั่วไป หรืออาจเกิดขึ้นโดยการตกลงระหว่างฝ่ายจัดการกับฝ่ายคนงานหรือสหภาพแรงงาน หรืออาจเกิดขึ้นโดยองค์การกรรมกรระหว่างประเทศเป็นผู้กำหนดขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549) นอกจากนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2549) และ บัณฑิตยธรรมาธิปไตย (2550) ให้ความหมายสิทธิแรงงานว่า หมายถึงสิทธิมนุษยชนที่ครอบคลุมสิทธิเสรีภาพ 5 ด้านได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงนำมากำหนดความหมายของสิทธิแรงงาน ในการวิจัยนี้ว่า สิทธิแรงงาน หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายแรงงานของไทยคุ้มครองให้แก่ลูกจ้างในอันที่จะได้รับ ค่าจ้างที่เป็นธรรม การประกันสังคม ความคุ้มครองด้านการทำงาน บริการรักษาพยาบาลในกรณีบาดเจ็บจากการทำงาน ได้รับเงินทดแทนหรือเงินชดเชยในกรณีต่างๆ รวมทั้งการได้รับบริการและความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐคือสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานและสำนักงานประกันสังคม ในกรณีลูกจ้างถูกกระทำละเมิดสิทธิแรงงานจากนายจ้าง

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาว่าสิทธิแรงงานมีขอบเขตเพียงใดนั้น ก็ต้องพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดศึกษาสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ โดยเฉพาะกรณีผู้รับงานไปทำที่บ้าน จึงกำหนดขอบเขตของสิทธิแรงงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 ภายใต้การดูแลและบังคับใช้โดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ “งานที่รับไปทำที่บ้าน” ว่าหมายถึง งานที่ผู้จ้างงานในกิจการอุตสาหกรรม มอบให้ผู้รับงานไปทำที่บ้านเพื่อนำไปผลิตหรือประกอบนอกสถานประกอบการกิจการของผู้จ้างงานหรืองานอื่นที่กำหนดในกระทรวง โดย **ผู้รับงานไปทำที่บ้าน** คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งตกลงกับผู้จ้างงานเพื่อรับทำงานอันเป็นงานที่รับไปทำที่บ้าน และ **ผู้จ้างงาน** คือ ผู้ประกอบกิจการซึ่งตกลงจ้างผู้รับงานไปทำที่บ้านให้ทำงานที่รับไปทำที่บ้าน ไม่ว่าตกลงมอบงานโดยตนเองหรือโดยผ่านตัวแทนหรือกระทำในลักษณะผู้รับเหมาช่วงก็ตาม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, 2553) สำหรับการวิจัยนี้มุ่งศึกษาสิทธิแรงงานที่แรงงานนอกระบบพึงได้รับการคุ้มครองจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยศึกษาความเข้าใจของแรงงานนอกระบบ ใน 4 หมวด ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบโดยตรง ได้แก่ (1) หมวดว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของผู้จ้างงานและผู้รับงานไปทำที่บ้าน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับเอกสารเกี่ยวกับการรับงานมาทำที่บ้าน รายละเอียดของเอกสาร ตลอดจนรายละเอียดของเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เกี่ยวกับการรับงานมาทำที่บ้าน (2) หมวดว่าด้วยค่าตอบแทน มีเนื้อหาเกี่ยวกับเงื่อนไขการจ่ายค่าตอบแทนในงานที่รับมาทำที่บ้าน และการกำหนดค่าตอบแทน (3) หมวดว่าด้วยความปลอดภัยในการทำงาน ที่ห้ามให้หญิงมีครรภ์หรือเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 15 ปี ทำงานที่มีลักษณะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ลักษณะหรือประเภทของงานตามกฎหมายกระทรวง ตลอดจนสวัสดิการและความคุ้มครองที่ผู้รับงานมาทำที่บ้านพึงได้รับ และ (4) หมวดว่าด้วยบทกำหนดโทษ กรณีผู้จ้างงานฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตราต่างๆ ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 ตลอดจนศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ ร่วมด้วย

ดังนั้นความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิแรงงานของแรงงาน ในการวิจัยนี้ จึงหมายถึง การที่แรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้าน สามารถเข้าใจประโยชน์ ที่กฎหมายแรงงานคุ้มครองให้แก่คนงานหรือลูกจ้างในอันที่สมควรจะได้รับ อาทิ สัญญาการจ้างงาน ค่าจ้างที่เป็นธรรม การประกันสังคม การคุ้มครองด้าน การทำงาน การบริการรักษาพยาบาลในกรณีเจ็บป่วยจากการทำงาน การได้รับเงิน ทดแทนหรือเงินชดเชยในกรณีต่างๆตลอดจนการได้รับบริการหรือความช่วยเหลือ จากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า คุณลักษณะ ของแรงงานนอกระบบ (ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนภาระเลี้ยงดู อาชีพหลักในชุมชน และรายได้รวมต่อ เดือน) ปัจจัยประสบการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานนอกระบบ(ได้แก่ ประสบการณ์ การย้ายถิ่น และประเภทงานที่ทำเดิม) ปัจจัยการรับงานมาทำที่บ้านของแรงงาน นอกระบบ(ได้แก่ เหตุผลที่รับงานมาทำที่บ้าน แหล่งข้อมูลการรับงานมาทำ ที่บ้าน ลักษณะงานที่รับมาทำที่บ้าน ประสบการณ์การรับงานมาทำที่บ้าน ลักษณะ การทำงาน ระยะเวลาที่ทำงานโดยเฉลี่ยต่อวัน ผู้จ้างงานที่จ่ายค่าตอบแทน ค่าตอบแทนรวมจากงานที่รับมาทำที่บ้าน) และปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม (ได้แก่ การรับรู้ความเดือดร้อนจากการทำงานนอกระบบ ความคาดหวังต่อการใช้สิทธิ แรงงานนอกระบบ และการได้รับสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้สิทธิ แรงงานนอกระบบ) น่าจะมีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิแรงงานของ แรงงานนอกระบบผู้รับงานไปทำที่บ้าน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้หน่วยการ วิเคราะห์เป็นระดับปัจเจก ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) เป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษา ในเชิงคุณภาพระยะแรกร่วมกับการใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุม ประเด็น กฎหมายว่าด้วยสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ หมวดว่าด้วยสิทธิ และหน้าที่ของผู้จ้างงานและผู้รับงานไปทำที่บ้าน หมวดว่าด้วยค่าตอบแทน หมวดว่าด้วยความปลอดภัยในการทำงาน และหมวดว่าด้วยบทกำหนดโทษ ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาและการทดลองใช้

กับกลุ่มแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้านที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย ได้ค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) เท่ากับ 0.92

การวิจัยนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 343 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยสุ่มพื้นที่ระดับอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอหนองเรือ และอำเภอบ้านฝาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมการผลิตนอกระบบในชุมชนที่หลากหลาย และในแต่ละอำเภอ ได้สุ่มพื้นที่เขตตำบลที่มีกิจกรรมการผลิตได้ตำบลตัวอย่าง รวม 9 ตำบล ดำเนินการเก็บข้อมูลในเดือนมิถุนายน-สิงหาคม 2553 ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานนอกระบบในชนบทจังหวัดขอนแก่น ใช้สถิติ Chi-square และใช้ค่า Contingency Coefficient(CC.) แบ่งระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยและการอภิปรายผล ประกอบด้วย ภูมิหลังแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้าน ความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบในชนบทจังหวัดขอนแก่น ปัจจัยการรับงานมาทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบ ปัจจัยประสบการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานนอกระบบ และปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ภูมิหลังแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้าน

แรงงานนอกระบบในชนบทจังหวัดขอนแก่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิง มากถึงร้อยละ 87.2 อายุเฉลี่ย 48.1 ปี โดยมีอายุน้อยที่สุดเพียง 16.0 ปี และอายุมากที่สุดคือ 80.0 ปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการรับงานมาทำที่บ้านนี้เปิดโอกาสให้แรงงานเข้าร่วมการผลิตได้แม้ว่าจะอายุมากก็ตาม และพบว่ากว่าร้อยละ 70 มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกันกับสามีภรรยา ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา กว่าร้อยละ 80 มีภาระต้องเลี้ยงดูสมาชิกวัยพึ่งพิง โดยมีภาระเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากที่สุดคือ 5 คน และกว่าร้อยละ 70 มีภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าการเข้าร่วมการผลิตในฐานะแรงงานนอกระบบนั้น

เป็นความจำเป็นเพราะแรงงานนอกระบบมีภาระเลี้ยงดูสมาชิกวัยพึ่งพิง แรงงานนอกระบบมีรายได้รวมเฉลี่ยเดือนละ 5,302.3 บาท โดยมีรายได้จากเงินค่าจ้างแรงงานนอกระบบเฉลี่ย 4,182.4 บาทต่อเดือน ซึ่งให้เห็นว่าการรับงานไปทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบก่อให้เกิดรายได้ที่ใกล้เคียงกับรายได้ขั้นต่ำต่อวันของจังหวัดขอนแก่น (167 บาทต่อวัน ณ ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล) แรงงานนอกระบบมีโอกาสดำเนินชีวิตสวัสดิการต่างๆ จากชุมชน/ท้องถิ่น/รัฐ โดยส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการบัตรทอง รองลงมาคือสวัสดิการด้านกองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และ 34.7 ตามลำดับ

แม้แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การย้ายถิ่น แต่ราวร้อยละ 48.6 มีประสบการณ์การไปทำงานต่างถิ่น โดยส่วนใหญ่ย้ายถิ่นไปทำงานกรุงเทพฯ และปริมณฑล รองลงมาคือ ย้ายถิ่นไปทำงานในตัวจังหวัดขอนแก่นราวร้อยละ 39.7 ขณะที่ร้อยละ 4.1 ของแรงงานนอกระบบเคยไปทำงานต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่า การรับงานไปทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบเป็นทางเลือกหนึ่งของแรงงานที่มีประสบการณ์ย้ายถิ่นเมื่อต้องกลับคืนถิ่นเดิม กว่าร้อยละ 60.0 เคยทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม รองลงมาคือ ทำงานก่อสร้าง/รับจ้างทั่วไป และทำงานในภาคบริการ คิดเป็นร้อยละ 19.2 และ 5.5 ตามลำดับ ทั้งนี้สาเหตุที่ต้องเลิกทำงานดังกล่าวเพื่อเข้าสู่งานนอกระบบ เพราะต้องการดูแลบุตรที่เล็กหรือพ่อแม่ที่อายุมาก ตลอดจนครอบครัวต้องการให้กลับมาอยู่ร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 35.6 และ 26.0 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจำนวนภาระการเลี้ยงดูที่แรงงานนอกระบบต้องดูแล

2. ปัจจัยการรับงานไปทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบ

การรับงานไปทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบในชนบทจังหวัดขอนแก่นพบว่า กว่าร้อยละ 50 ของแรงงานนอกระบบประกอบอาชีพหลักเกษตรกรรม (ทำนา ทำสวน) รองลงมา คือ ทำงานรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 36.7 แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่รับงานไปทำที่บ้านเพราะถือเป็นงานอดิเรก เสริมรายได้ให้กับครอบครัว ต้องดูแลบุตรที่เล็กหรือพ่อแม่ที่อายุมาก คิดเป็นร้อยละ 40.2 และ 21.6 ตามลำดับ โดยราวร้อยละ 29.4 ได้รับข้อมูลการรับงานไปทำที่บ้านจากเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน รองลงมา คือ รับทราบข้อมูลการรับงานมาทำที่บ้าน

จากผู้จ้างงานเข้ามาติดต่อโดยตนเอง ส่วนหนึ่งก็รับทราบข้อมูลด้วยตนเอง หรือการแสวงหาแหล่งข้อมูลเรื่องงานด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 27.7 และ 27.4 ตามลำดับ

ปัจจุบันแรงงานนอกระบบรับงานประเภทสิ่งทอมาทำที่บ้าน มากถึง ร้อยละ 80.2 โดยกว่าร้อยละ 50 เป็นงานเกี่ยวกับการทำอวน อาทิ การถักอวน ปะอวน ซ่อมอวน ถ่ายหุอวน เข้ายางอวน ใส่ตะกั่วอวน เป็นต้น แรงงาน มีประสบการณ์ในงานที่รับไปทำที่บ้านเฉลี่ย 14.3 ปี โดยแรงงานที่มีประสบการณ์ ทำงานมากที่สุดคือทำมากกว่า 60 ปี ทั้งนี้แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ได้รับการฝึก ทักษะและเรียนรู้จากญาติพี่น้อง/เพื่อนในชุมชน และเรียนรู้ด้วยตนเอง ถึงร้อยละ 40.2 และ 37.9 ตามลำดับ ทั้งนี้แรงงานนอกระบบเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบหรืออุปกรณ์ สำหรับทำงานด้วยตนเองถึงร้อยละ 64.8

ส่วนใหญ่แรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้านมีลักษณะการทำงาน แบบไม่มีเวลาที่แน่นอน โดยใน 1 วัน ทำงานเฉลี่ย 7.8 ชั่วโมง และมีระยะเวลา ทำงานยาวนานมากที่สุดคือทำงาน 18 ชั่วโมงต่อวัน และกว่าร้อยละ 80 ทำงาน ทุกวันไม่มีวันหยุด โดยส่วนใหญ่ต้องส่งงานที่รับไปทำใน 7 วันต่อครั้ง ทั้งนี้แรงงาน นอกระบบรับค่าตอบแทนจากพ่อค้าคนกลางหรือนายหน้าหรือตัวแทนที่หักค่า คอมมิสชั่น มากที่สุด ถึงร้อยละ 44.9 รองลงมาคือ รับเงินค่าตอบแทนจากตัวแทน บริษัทแม่หรือตัวแทนจากบริษัทที่ทำการผลิตเบ็ดเสร็จ คิดเป็นร้อยละ 24.8 โดย ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการรับงานไปทำที่บ้านต่อเดือน เฉลี่ย 4,217 บาท และ ส่วนใหญ่แรงงานนอกระบบได้รับค่าตอบแทนเป็นรายชิ้น ส่วนใหญ่ราคาชิ้นละ 5.0 บาท โดยค่าตอบแทนน้อยที่สุด คือ ชิ้นละ 0.25 บาท (25 สตางค์) และมากที่สุด คือ ชิ้นละ 15.00 บาท ในกรณีที่รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือนหรือเงินเดือน ส่วนใหญ่ แรงงานนอกระบบรับค่าตอบแทนเดือนละ 2,800 บาท ส่วนกรณีที่รับค่าตอบแทน เป็นรายวัน ส่วนใหญ่ได้รับวันละ 150 บาท นอกจากนี้แรงงานนอกระบบได้รับสิทธิ และสวัสดิการเพียงวัตถุดิบและอุปกรณ์สำหรับการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 55.6

3. ความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ (กรณีรับงานไปทำที่บ้าน)

ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างแบบสัมภาษณ์ที่อยู่บนพื้นฐานบริบทเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงาน เมื่อสำรวจด้วยแบบสัมภาษณ์กับแรงงานนอกระบบเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ กรณีรับงานไปทำที่บ้าน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 พบว่า แรงงานนอกระบบในจังหวัดขอนแก่นมีความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ โดยคะแนนเฉลี่ย 13.6 คะแนน คะแนนสูงสุดและต่ำสุดเท่ากับ 30.0 และ 32.0 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มของความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบอยู่ในระดับต่ำ โดยเมื่อจัดกลุ่มคะแนนพบว่า แรงงานนอกระบบมีความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานอยู่ในระดับต่ำ (1-10 คะแนน) มากถึงร้อยละ 44.7 รองลงมาคือ มีความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 33.8 เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเพียงร้อยละ 22.4 ของแรงงานนอกระบบในจังหวัดขอนแก่นที่มีความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบในระดับสูง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ

ระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ (กรณีรับงานไปทำที่บ้าน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (ระหว่าง 1-10 คะแนน)	44.7
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 11-20 คะแนน)	33.8
ระดับสูง (มากกว่า 20 คะแนน)	22.4
รวม	100.0 (343)
Mean = 13.6 S.D. = 7.2 Min = 2.0 Max = 30.0	

เมื่อพิจารณาความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานแต่ละหมวดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 จากค่าร้อยละคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนเต็มของความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ พบว่า แรงงาน

นอกระบบมีความเข้าใจสิทธิแรงงานในหมวดบทกำหนดโทษ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 เป็นสัดส่วนน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 27.6 ในขณะที่ความเข้าใจสิทธิแรงงานในหมวดกฎหมายว่าด้วยสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ ก็อยู่ในสัดส่วนที่น้อย เป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 36.9 ทั้งนี้เกือบร้อยละ 50.0 ของแรงงานนอกระบบมีความเข้าใจสิทธิแรงงานในหมวดสิทธิและหน้าที่ของผู้จ้างงานและผู้รับงานไปทำที่บ้าน รองลงมา คือ มีความเข้าใจสิทธิแรงงานในหมวดความปลอดภัยในการทำงาน และหมวดค่าตอบแทน คิดเป็นร้อยละ 45.6 และ 45.2 ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบว่า 2 ใน 3 ของแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่มีความเข้าใจในด้านกฎหมายว่าด้วยสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ ทั้งในส่วนของกฎหมายที่ให้การคุ้มครองและในส่วนของกฎหมายที่ให้การส่งเสริมในด้านสิทธิและหน้าที่ของผู้จ้างงานและผู้รับงานไปทำที่บ้าน และ กว่า 2 ใน 3 ของแรงงานนอกระบบไม่มีความเข้าใจเรื่องการทำสัญญาจ้าง แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีความเข้าใจเพียงว่าผู้จ้างงานห้ามเรียกรับเงินประกันหรือหลักประกันใดๆ จากผู้รับงานไปทำที่บ้าน ในส่วนของค่าตอบแทน แรงงานนอกระบบกว่าร้อยละ 60 ไม่มีความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในประเด็นการหักค่าตอบแทน อาทิเช่น ผู้จ้างงานสามารถหักได้เพียงภาษีเงินได้ตามจำนวนที่ผู้รับงานไปทำที่บ้านต้องชำระ และการต้องชำระค่าเสียหายจากการรับงานไปทำที่บ้าน หักได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของค่าตอบแทนในแต่ละงวดตน ส่วนในด้านความปลอดภัยในการทำงาน พบว่า กว่าร้อยละ 60 ของแรงงานนอกระบบ ไม่ทราบว่ามีความมาตรการห้ามให้เด็กต่ำกว่าอายุ 15 ปี และหญิงมีครรภ์รับงานไปทำที่บ้าน และไม่ทราบว่าผู้จ้างงานต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาล ในกรณีที่แรงงานที่รับงานไปทำที่บ้านประสบอันตรายเจ็บป่วยจากการใช้อุปกรณ์ที่ผู้จ้างงานส่งมอบให้ และเป็นที่น่าสังเกตว่า กว่า 2 ใน 3 ของแรงงานนอกระบบจังหวัดขอนแก่นไม่มีความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในด้านบทกำหนดโทษในกรณีที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามความเข้าใจเรื่องสิทธิ
แรงงานของแรงงานนอกระบบ

ข้อความ	ระดับความรู้		รวม (N=343)
	ใช่	ไม่ใช่	
กฎหมายว่าด้วยสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ			
1. กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน มีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมแรงงานในงานที่รับไปทำที่บ้านในประเทศไทย	39.7	60.3	100.0
2. กระทรวงแรงงาน มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้านโดยเฉพาะ	34.4	65.6	100.0
3. กระทรวงแรงงาน มีระเบียบว่าด้วยการส่งเสริมผู้รับงานไปทำที่บ้าน	36.7	63.3	100.0
สิทธิและหน้าที่ของผู้จ้างงานและผู้รับงานไปทำที่บ้าน			
4. ผู้จ้างงานต้องทำเอกสาร (สัญญา) เกี่ยวกับการรับงานไปทำที่บ้าน	37.4	62.4	100.0
5. พนักงานตรวจแรงงานสามารถตรวจเอกสารการรับงาน (สัญญา) ได้ในเวลาทำงาน	36.4	23.6	100.0
6. รายละเอียดเอกสารการรับงาน ประกอบด้วย ชื่อ ที่อยู่ เพศ อายุของผู้รับงาน	56.3	43.7	100.0
7. รายละเอียดเอกสารการรับงาน ประกอบด้วย ชื่อ ที่อยู่ เพศ อายุของผู้จ้างงาน*	42.9	57.1	100.0
8. รายละเอียดเอกสารการรับงาน ประกอบด้วย อัตราค่าตอบแทนและจำนวนค่าตอบแทน	40.5	59.5	100.0
9. รายละเอียดเอกสารการรับงาน ประกอบด้วย ประเภท ปริมาณ และมูลค่าของงาน	39.7	60.3	100.0
10. รายละเอียดเอกสารการรับงาน ประกอบด้วย กำหนดวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดของการทำงาน ตลอดจนวันส่งมอบงานและวันจ่ายค่าตอบแทน	39.7	60.3	100.0
11. ผู้จ้างงานจะบอกเลิกการจ้างได้ กรณีที่งานที่รับไปทำที่บ้านไม่เสร็จในช่วงเวลาที่ตกลงกัน*	32.7	67.3	100.0
12. ผู้จ้างงานไม่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน กรณีที่ผู้จ้างงานจะบอกเลิกการจ้างงาน ในช่วงเวลาที่ตกลงกัน เพราะเป็นงานนอกระบบ*	34.1	65.9	100.0
13. ผู้จ้างงานห้ามเรียกเก็บเงินประกันหรือหลักประกันใดๆ จากผู้รับงานไปทำที่บ้าน	65.9	34.1	100.0

ตารางที่ 2 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามความเข้าใจเรื่องสิทธิ
แรงงานของแรงงานนอกระบบ (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความรู้		รวม (N=343)
	ใช่	ไม่ใช่	
14. หากมีการเรียกร้องเงินประกันหรือหลักประกันการทำงาน ผู้จ้างงานต้องคืนภายใน 70 วัน หลังผู้จ้างงานได้รับงานที่ทำ	44.3	55.7	100.0
15. กรณีผู้จ้างงานเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบหรืออุปกรณ์การผลิต ผู้รับงาน ไปทำที่บ้านต้องส่งคืนส่วนที่เหลือให้กับผู้จ้างงานเมื่องานรับมอบ สำเร็จแล้ว	49.6	50.4	100.0
คำตอบแทน			
16. ผู้จ้างงานไม่ต้องกำหนดคำตอบแทนให้กับผู้รับงานไปทำที่บ้าน ตามอัตราจ้าง ขึ้นแต่ *	46.9	53.1	100.0
17. หลังจากผู้รับงานไปทำที่บ้านส่งมอบงานที่ทำนั้น ผู้จ้างงาน ต้องจ่ายเงินภายใน 70 วัน	55.1	44.9	100.0
18. ผู้รับงานไปทำที่บ้านจะรับคำตอบแทนในสถานที่ที่ตนเองยินยอม เท่านั้น	44.6	55.4	100.0
19. ผู้รับงานไปทำที่บ้านจะได้รับคำตอบแทนเต็มจำนวน โดยผู้จ้าง งานสามารถหักได้เพียงภาษีเงินได้ตามจำนวนที่ผู้รับงานไปทำที่ บ้านต้องชำระ	36.7	63.3	100.0
20. การหักคำตอบแทนเพื่อชำระค่าเสียหายจากการรับงานไปทำที่ บ้าน หักได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของคำตอบแทนในแต่ละงวด	36.4	63.6	100.0
ความปลอดภัยในการทำงาน			
21. ห้ามให้หญิงมีครรภ์รับงานไปทำที่บ้าน	30.6	69.4	100.0
22. ห้ามให้เด็กต่ำกว่าอายุ 15 ปี รับงานไปทำที่บ้าน	39.9	60.1	100.0
23. ห้ามผู้จ้างงานส่งมอบวัตถุดิบหรืออุปกรณ์ที่เป็นอันตรายแก่ ผู้รับงานไปทำที่บ้าน รวมทั้งชุมชนและสิ่งแวดล้อมใกล้เคียง	54.5	45.5	100.0
24. ผู้จ้างงานไม่ได้จัดให้มีอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยในการ ทำงานกับผู้รับงานไปทำที่บ้าน*	43.1	56.9	100.0
25. ผู้จ้างงานต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาล ในกรณีที่ผู้รับงานไปทำ ที่บ้านประสบอันตราย เจ็บป่วยจากการใช้อุปกรณ์ที่ผู้จ้างงาน ส่งมอบให้	39.7	60.3	100.0
26. ผู้จ้างงานไม่ต้องรับผิดชอบต่อค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ค่าทำศพ กรณีที่ ผู้รับงานไปทำที่บ้านประสบมาเจ็บป่วยหรือจิตใจเสียอันตราย*	47.8	52.2	100.0

ตารางที่ 2 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามความเข้าใจเรื่องสิทธิ
แรงงานของแรงงานนอกระบบ (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความรู้		รวม (N=343)
	ใช่	ไม่ใช่	
บทกำหนดโทษ			
27. หากผู้จ้างงานไม่ทำเอกสารการรับงาน (สัญญา) ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท	25.9	74.1	100.0
28. หากผู้จ้างงานไม่จ่ายค่าตอบแทนภายใน 70 วันหลังผู้รับงานไปทำที่บ้านส่งมอบงาน ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	28.3	71.7	100.0
29. หากผู้จ้างงานฝ่าฝืนให้หญิงมีครรภ์ รับงานไปทำที่บ้าน ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	23.9	76.1	100.0
30. หากผู้จ้างงานฝ่าฝืนให้เด็กต่ำกว่าอายุ 15 ปี รับงานไปทำที่บ้าน ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	28.0	72.0	100.0
31. หากผู้จ้างงานฝ่าฝืนให้หญิงมีครรภ์ รับงานไปทำที่บ้าน ได้รับอันตรายแก่ กายหรือจิตใจ หรือถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับจำ	27.1	72.9	100.0
32. หากผู้จ้างงานฝ่าฝืนให้เด็กต่ำกว่าอายุ 15 ปี รับงานไปทำที่บ้าน ได้รับอันตรายแก่ กายหรือจิตใจ หรือถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับจำ	27.4	72.6	100.0
33. หากผู้จ้างงานส่งมอบวัตถุอันตรายหรืออุปกรณ์ที่เป็นอันตรายแก่ผู้รับงานไปทำที่บ้าน รวมทั้งชุมชนและสิ่งแวดล้อมใกล้เคียง ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	32.7	67.3	100.0

หมายเหตุ * คำถามเชิงลบ

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ แรงงานนอกระบบ

4.1 ปัจจัยคุณลักษณะของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ
ของแรงงานนอกระบบ พบว่า ครึ่งหนึ่งของแรงงานนอกระบบที่อายุ 51-60 ปี
มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่มี
อายุ 31-40 ปี มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับสูงเพียงร้อยละ 30.1
เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า อายุของแรงงานนอกระบบ
ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่อายุค่อนข้างสูง
ส่วนด้าน ระดับการศึกษาของแรงงานนอกระบบ พบว่า แรงงานนอกระบบที่
มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงาน
ในระดับต่ำมากถึงร้อยละ 46.4 ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่มีการศึกษาสูงขึ้น
คือในระดับชั้นมัธยมศึกษาและระดับอื่นๆเช่น ระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี
มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 44.8
และ 55.6 ตามลำดับ แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า
การศึกษาของแรงงานนอกระบบไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่อง
สิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
ส่วนจำนวนภาระเลี้ยงดู พบว่า แรงงานนอกระบบที่มีภาระเลี้ยงดูเด็กและ
ผู้สูงอายุ จำนวนน้อยกว่า 2 คนส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงาน
ในระดับต่ำถึงร้อยละ 45.1 ในขณะที่กลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีภาระเลี้ยงดูมากกว่า
2 คนขึ้นไป มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลาง ถึงร้อยละ 43.6
อย่างไรก็ตามเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า จำนวนภาระ
เลี้ยงดูของแรงงานนอกระบบไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิ
แรงงานของแรงงานนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็น
เพราะแรงงานนอกระบบกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสภาพภาระเลี้ยงดูคล้ายคลึงกัน
นอกจากนี้ยังพบว่าแรงงานนอกระบบที่มีรายได้รวมต่ำกว่า 9,000
บาท (เกือบทุกกลุ่ม) มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำโดยกลุ่มรายได้
ต่ำกว่า 3,000 บาท และกลุ่มมีรายได้ระหว่าง 6,001-9,000 บาท มีสัดส่วน

สูงถึงร้อยละ 50.0 ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่มีรายได้มากกว่า 9,000 บาท ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลาง มากถึงร้อยละ 48.5 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า **รายได้รวมของแรงงานนอกระบบ** มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์ (Contingency Coefficient) ค่อนข้างต่ำ 0.189 ส่วน**อาชีพหลักในชุมชน** พบว่าแรงงานนอกระบบที่มีอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลาง มากถึงร้อยละ 62.5 ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่อาชีพรับจ้าง มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับสูงเพียงร้อยละ 35.7 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า **อาชีพหลักในชุมชนของแรงงานนอกระบบ** มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำ 0.244 (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ กับ ปัจจัยคุณลักษณะ

ปัจจัยคุณลักษณะ	ระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ			รวม
	แรงงานนอกระบบ			
	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง	
อายุของแรงงานนอกระบบ				
อายุต่ำกว่า 31 ปี	42.9	33.3	23.8	100.0 (21)
อายุระหว่าง 31-40 ปี	33.7	36.1	30.1	100.0 (83)
อายุระหว่าง 41-50 ปี	44.0	35.0	21.0	100.0 (100)
อายุระหว่าง 51-60 ปี	55.1	28.2	16.7	100.0 (78)
อายุมากกว่า 60 ปี	42.6	36.1	21.3	100.0 (61)
Pearson Chi-square = 8.713 df = 8 Sig. = 0.367				

ตารางที่ 3 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามการทดสอบความสัมพันธ์
ระหว่างระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ กับ
ปัจจัยคุณลักษณะ (ต่อ)

ปัจจัยคุณลักษณะ	ระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ แรงงานนอกระบบ			รวม
	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง	
ระดับการศึกษาของแรงงานนอกระบบ				
ประถมศึกษา	46.4	30.8	22.8	100.0 (276)
มัธยมศึกษา	36.2	44.8	19.0	100.0 (58)
อื่นๆ (อนุปริญญา ปริญญาตรี)	11.1	55.6	33.3	100.0 (9)
Pearson Chi-square = 8.269 df = 4 Sig. = 0.082				
จำนวนภาระเลี้ยงดู				
น้อยกว่า 2 คน (0-2 คน)	45.1	31.9	22.9	100.0 (288)
มากกว่า 2 คนขึ้นไป (3-5 คน)	36.4	43.6	20.0	100.0 (55)
Pearson Chi-square = 2.855 df = 2 Sig. = 0.240				
รายได้รวมของแรงงาน				
ต่ำกว่า 3,000 บาท	50.4	32.2	17.4	100.0 (115)
ระหว่าง 3,000 - 6,000 บาท	40.7	31.9	27.4	100.0 (135)
ระหว่าง 6,001 - 9,000 บาท	50.0	33.3	16.7	100.0 (60)
มากกว่า 9,000 บาท	21.2	48.5	30.3	100.0 (33)
Pearson Chi-square = 12.762 df = 6 Sig. = 0.047 Contingency Coefficient = 0.189				
อาชีพหลักในชุมชน				
รับราชการ	50.0	0.0	50.0	100.0 (2)
เกษตรกร	48.1	34.8	17.1	100.0 (181)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	37.5	62.5	0.0	100.0 (8)
รับจ้าง	35.7	30.2	34.1	100.0 (126)
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	58.3	33.3	8.3	100.0 (24)
Pearson Chi-square = 21.511 df = 8 Sig. = 0.006 Contingency Coefficient = 0.244				

4.2 ประสิทธิภาพการย้ายถิ่นของแรงงานนอกระบบ

ประกอบด้วย **ประสิทธิภาพการย้ายถิ่น** พบว่า แรงงานนอกระบบที่ไม่เคยมีประสบการณ์การย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลางและสูง ร้อยละ 34.1 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ประสิทธิภาพการย้ายถิ่นของแรงงานนอกระบบมีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ต่ำเพียง 0.212 ส่วน **ประเภทงานที่ทำเดิม** พบว่า แรงงานนอกระบบที่เคยทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 39.1 ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่เคยทำงานในภาคบริการ รับจ้างทั่วไป รับราชการหรือพนักงานเอกชน และค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว ต่างมีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำและระดับปานกลาง เป็นสัดส่วนเท่ากัน เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่าประเภทงานเดิมของแรงงานนอกระบบ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแรงงานนอกระบบสามารถเรียนรู้การทำงานกับเพื่อนบ้าน หรือญาติพี่น้องที่มาชักชวนให้ทำงานได้ (ดังตารางที่ 4)

4.3 การรับงานไปทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบ

เหตุผลที่รับงานไปทำที่บ้าน พบว่า แรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้าน เพราะผลตอบแทนจากการทำงานมากกว่า และมีภาวะสุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ มากถึงร้อยละ 62.2 และ 60.9 ตามลำดับ ในส่วนกลุ่มแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้านเพราะต้องดูแลบุตรที่เล็กหรือพ่อแม่ที่อายุมาก อายุมากขึ้นทำงานได้ไม่มาก และเห็นว่าเป็นงานอดิเรกเสริมรายได้ให้ครอบครัว มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำเช่นกัน ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้านเพราะได้รับการชักชวนจากชาวบ้านในชุมชน ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลางและระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 37.5 เท่ากัน เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า เหตุผลของแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้านมีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำเพียง

0.257 สำหรับ **แหล่งข้อมูลการรับงานไปทำที่บ้าน** พบว่า แรงงานนอกระบบที่หาแหล่งข้อมูลการรับงานมาทำที่บ้านด้วยตนเอง ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลาง ร้อยละ 38.3 ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่มีแหล่งข้อมูลจากเพื่อนบ้านในชุมชน และ จากผู้จ้างงาน ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ มากถึงร้อยละ 49.5 และ 50.5 ตามลำดับ และเป็นที่น่าสังเกตว่า แรงงานนอกระบบที่มีแหล่งข้อมูลในการรับงานไปทำที่บ้านโดยญาติพี่น้อง มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับสูง มากถึงร้อยละ 35.7 อย่างไรก็ตามเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่าแหล่งข้อมูลการรับงานมาทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานที่รับรู้จากเพื่อนบ้านหรือญาตินั้นยังมีความไม่ถูกต้องส่วน **ประสบการณ์การรับงานไปทำที่บ้าน** พบว่า แรงงานนอกระบบที่เคยมีประสบการณ์การรับงานไปทำที่บ้านส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 55.6 แต่เป็นที่น่าสนใจพบว่าแรงงานนอกระบบที่ไม่เคยมีประสบการณ์การรับงานไปทำที่บ้าน มากถึงร้อยละ 23.4 มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับสูง เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ประสบการณ์การรับงานมาทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ดังตารางที่ 4)

นอกจากนี้ในด้าน **ลักษณะงานที่รับไปทำที่บ้าน** พบว่า กว่าร้อยละ 50.0 แรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้านในงานเกี่ยวกับอวนมีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานต่ำ เช่นเดียวกับแรงงานนอกระบบที่รับงานเกี่ยวกับผ้าอื่นๆ และงานเกี่ยวกับไม้และจักสาน คิดเป็นร้อยละ 43.6 และ 41.5 ตามลำดับ ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่รับงานเกี่ยวกับเย็บผ้าโหล และงานเจียรไนพลอย ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลาง มากถึงร้อยละ 49.1 และ 54.5 ตามลำดับ เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ลักษณะงานที่รับไปทำที่บ้านมีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำเพียง 0.287 ด้าน **ประสบการณ์การรับงานไปทำ**

ที่บ้าน พบว่า กว่าร้อยละ 50.0 แรงงานนอกระบบที่มีประสบการณ์การรับงานมาทำที่บ้านต่ำกว่า 1 ปี และระหว่าง 1-5 ปี มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ เช่นเดียวกับแรงงานนอกระบบที่มีประสบการณ์การรับงานไปทำที่บ้านระหว่าง 6-10 ปี และมากกว่า 10 ปี ที่ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ ร้อยละ 38.3 และ 40.9 ตามลำดับ เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่าประสบการณ์การรับงานมาทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกับ **ลักษณะการทำงาน** พบว่าแรงงานนอกระบบที่รับงานมาทำที่บ้านในลักษณะการทำงานที่กำหนดเป็นชั่วโมงหรือทำงานเป็นเวลาแน่นอนต่อวัน ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ ถึงร้อยละ 53.3 ในส่วนของแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้านในลักษณะไม่มีเวลาแน่นอน ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำเช่นกัน ร้อยละ 43.3 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ลักษณะการทำงานของแรงงานนอกระบบไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพการทำงานที่ส่วนใหญ่มีความยืดหยุ่น ส่วน **ระยะเวลาที่ทำงานโดยเฉลี่ยต่อวัน** พบว่า ส่วนใหญ่แรงงานนอกระบบที่ทำงานโดยเฉลี่ย 6-9 ชั่วโมง และ ระหว่าง 10-13 ชั่วโมงใน 1 วัน มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 43.3 และ 42.9 ตามลำดับ และเป็นที่น่าสังเกตว่า กว่าร้อยละ 75.0 ของแรงงานนอกระบบที่ทำงานมากกว่า 13 ชั่วโมง มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่าระยะเวลาที่ทำงานโดยเฉลี่ยใน 1 วัน ของแรงงานนอกระบบไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ดังตารางที่ 4)

ด้านผู้จ้างงานที่จ่ายค่าตอบแทน พบว่า กว่าร้อยละ 50.0 แรงงานนอกระบบที่รับเงินค่าตอบแทนจากเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นายหน้าหรือตัวแทน และตัวแทนจากบริษัทที่ทำการผลิตเบ็ดเสร็จ มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ ในขณะที่ส่วนใหญ่ของแรงงานนอกระบบที่รับเงินค่าตอบแทนจากพ่อค้าคนกลาง มีระดับ

ความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลาง มากถึงร้อยละ 37.7 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ประสิทธิภาพของผู้จ้างงานมีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำ 0.250 ส่วน **คำตอบแทนจากงานที่รับไปทำที่บ้าน(รวม)** พบว่าแรงงานนอกระบบที่ได้รับคำตอบแทนจากงานที่รับไปทำที่บ้าน โดยรวมน้อยกว่า 2,000 บาทต่อเดือน และระหว่าง 2,000-4,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับต่ำ ถึงร้อยละ 51.8 และ 44.2 ตามลำดับ ในขณะที่แรงงานนอกระบบที่ได้รับคำตอบแทนจากงานที่รับมาทำที่บ้านโดยรวมมากกว่า 6,000 บาท ส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานในระดับปานกลางถึงร้อยละ 42.1 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square พบว่าคำตอบแทนจากงานที่รับไปทำที่บ้านไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิ
แรงงานกับลักษณะสำคัญของแรงงานนอกระบบ

ลักษณะสำคัญของแรงงานนอกระบบ	ระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ			รวม
	แรงงานนอกระบบ			
	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง	
ประสบการณ์การย้ายถิ่น				
ไม่เคย	53.1	28.1	18.9	100.0 (196)
เคย	31.3	41.5	27.2	100.0 (147)
Pearson Chi-square = 16.184 df = 2 Sig. = 0.000 Contingency Coefficient = 0.212				
ประเภทงานที่ทำเดิม				
ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม	25.0	39.1	35.9	100.0 (92)
ทำงานในภาคบริการ	50.0	50.0	0.0	100.0 (8)
ทำงานรับจ้างทั่วไป	42.4	42.4	15.2	100.0 (33)
รับราชการ/ พนักงานเอกชน	33.3	33.3	33.3	100.0 (6)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	42.9	42.9	14.3	100.0 (7)
Pearson Chi-square = 10.714 df = 8 Sig. = 0.218				

ตารางที่ 4 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิ
แรงงานกับลักษณะสำคัญของแรงงานนอกระบบ (ต่อ)

ลักษณะสำคัญของแรงงานนอกระบบ	ระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ			รวม
	แรงงานนอกระบบ			
	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง	
การรับงานไปทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบ				
เหตุผลที่รับงานมาทำที่บ้าน				
ผลตอบแทนจากการทำงานมากกว่า	62.2	28.9	8.9	100.0 (45)
มีภาวะสุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์	60.9	26.1	13.0	100.0 (23)
ต้องดูแลบุตรที่เล็ก/พ่อแม่ที่อายุมาก	35.1	31.1	33.8	100.0 (74)
เป็นงานอดิเรก เสริมรายได้ให้ครอบครัว	42.0	38.4	19.6	100.0 (138)
อายุมากขึ้น ทำงานได้ไม่มาก	51.6	29.0	19.4	100.0 (31)
ชาวบ้านในชุมชนชักชวน	25.0	37.5	37.5	100.0 (32)
Pearson Chi-square = 24.203 df = 10 Sig. = 0.007 Contingency Coefficient =0.257				
แหล่งข้อมูลการรับงานมาทำที่บ้าน				
ด้วยตนเอง	34.0	38.3	27.7	100.0 (94)
ญาติพี่น้อง	38.1	26.2	35.7	100.0 (42)
เพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน	49.5	36.6	13.9	100.0 (101)
ผู้จ้างงานเข้ามาติดต่อด้วยตนเอง	50.5	29.5	20.0	100.0 (95)
หน่วยราชการเข้ามาสนับสนุน	36.4	36.4	27.3	100.0 (11)
Pearson Chi-square = 14.415 df = 8 Sig. = 0.072				
ประสบการณ์การรับงานมาทำที่บ้าน				
ไม่เคยทำมาก่อน	43.1	33.5	23.4	100.0 (325)
เคยทำมาแล้ว	55.6	38.9	5.6	100.0 (18)
Pearson Chi-square = 3.167 df = 2 Sig. = 0.205				
ประเภทงานที่รับมาทำที่บ้าน ณ ปัจจุบัน				
สิ่งทอ	46.5	32.0	21.5	100.0 (275)
แปรรูปไม้/จักสาน	42.4	36.4	21.2	100.0 (33)
เบ็ดเตล็ด	13.6	54.5	31.8	100.0 (22)
แปรรูปอาหาร	40.0	30.0	30.0	100.0 (10)
อื่นๆ (โลหะ/หนัง/พลาสติก)	33.3	33.3	33.3	100.0 (3)
Pearson Chi-square = 16.225 df = 12 Sig. = 0.181				

ตารางที่ 4 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิ
แรงงานกับลักษณะสำคัญของแรงงานนอกระบบ (ต่อ)

ลักษณะสำคัญของแรงงานนอกระบบ	ระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ แรงงานนอกระบบ			รวม
	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง	
ลักษณะงานที่รับมาทำที่บ้าน				
งานเกี่ยวกับอวน (ถัก/ปะ/ซ่อม/ถ่ายหุ/ เข้ายาง/ใส่ตะกั่ว)	55.5	26.0	18.5	100.0 (173)
เย็บผ้าโหล	20.8	49.1	30.2	100.0 (53)
งานเกี่ยวกับผ้าอื่นๆ (ทอผ้า/ทอพรม เช็ดเท้า/ เย็บผ้าห่ม/ ตัดชุดครุย/ เย็บเปลผ้า/แปรรูปเศษผ้า/ตัดเศษด้าย)	43.6	35.9	20.5	100.0 (39)
งานเกี่ยวกับไม้และจักสาน (ไม้ไผ่/ต้นกก)	41.5	36.6	20.0	100.0 (41)
เจียรไนพลอย	13.6	54.5	31.8	100.0 (22)
อื่นๆ (เย็บรองเท้า/เย็บกระเป๋า/ เชื่อมท่อไอเสีย/ทำขนม/การเกษตร)	40.0	26.7	33.3	100.0 (15)
Pearson Chi-square = 30.782 df = 10 Sig. = 0.001 Contingency Coefficient =0.287				
ลักษณะการทำงาน				
กำหนดเป็นชั่วโมง/ทำงานแน่นอน ต่อวัน	53.3	40.0	6.7	100.0 (15)
ไม่มีเวลาแน่นอน	43.3	33.5	23.2	100.0 (328)
Pearson Chi-square = 2.248 df = 2 Sig. = 0.325				
ระยะเวลาที่ทำงานโดยเฉลี่ยต่อวัน (ชั่วโมง)				
ต่ำกว่า 6 ชั่วโมง	42.2	40.6	17.2	100.0 (64)
ระหว่าง 6-9 ชั่วโมง	43.3	34.4	22.2	100.0 (180)
ระหว่าง 10-13 ชั่วโมง	42.9	29.7	27.5	100.0 (91)
มากกว่า 13 ชั่วโมง	75.0	12.5	12.5	100.0 (8)
Pearson Chi-square = 6.451 df = 6 Sig. = 0.375				

ตารางที่ 4 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิ
แรงงานกับลักษณะสำคัญของแรงงานนอกระบบ (ต่อ)

ลักษณะสำคัญของแรงงานนอกระบบ	ระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ			รวม
	แรงงานนอกระบบ			
	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง	
ผู้จ้างงานที่จ่ายค่าตอบแทน				
ญาติพี่น้อง	33.3	33.3	33.3	100.0 (6)
เพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน	61.9	28.6	9.5	100.0 (21)
กลุ่มอาชีพ/กลุ่มหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล	54.5	31.8	13.6	100.0 (22)
พ่อค้าคนกลาง	31.8	37.7	30.5	100.0 (154)
นายหน้า/ตัวแทนหักค่าคอมมิชชั่น	40.0	40.0	20.0	100.0 (25)
พนักงานจากบริษัทในเครือ/บริษัทที่ผลิตวัตถุดิบ	56.7	26.7	16.7	100.0 (30)
ตัวแทนบริษัทแม่/บริษัทที่ทำการผลิตเบ็ดเสร็จ	55.3	29.4	15.3	100.0 (85)
Pearson Chi-square = 22.801 df = 12 Sig. = 0.029 Contingency Coefficient =0.250				
ค่าตอบแทนจากงานที่รับไปทำที่บ้าน				
(รวม)				
น้อยกว่า 2,000 บาท	51.8	30.4	17.9	100.0 (112)
ระหว่าง 2,000 - 4,000 บาท	44.2	31.7	24.0	100.0 (104)
ระหว่าง 4,001 - 6,000	38.6	35.7	25.7	100.0 (70)
มากกว่า 6,000 บาท	33.3	42.1	24.6	100.0 (57)
Pearson Chi-square = 6.880 df = 6 Sig. = 0.332				

4.4 ปัจจัยจิตวิทยาสังคม ได้แก่ การรับรู้ความเดือดร้อน

จากการทำงานนอกระบบ พบว่า แรงงานนอกระบบในทุกะดับการรับรู้ความเดือดร้อนจากการทำงานนอกระบบ มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบในระดับต่ำ เป็นที่น่าสังเกตว่า กว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีระดับการรับรู้ความเดือดร้อนจากการทำงานนอกระบบในระดับสูง กลับมีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบต่ำ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square ระหว่างระดับการรับรู้ความ
เดือดร้อนจากการทำงานนอกระบบกับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ
แรงงานนอกระบบ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ยังทำหารผลิตเกี่ยวกับ
อวนซึ่งรับรู้ว่ามีผลกระทบใดๆ ส่วน**ความคาดหวังต่อการใช้สิทธิแรงงาน
นอกระบบ** พบว่า แรงงานนอกระบบที่มีระดับความคาดหวังต่อการใช้สิทธิ
แรงงานนอกระบบทุกระดับ มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงาน
นอกระบบในระดับต่ำ เป็นที่น่าสังเกตว่า กว่าร้อยละ 50.0 ของกลุ่มแรงงาน
นอกระบบที่มีระดับความคาดหวังต่อการใช้สิทธิแรงงานนอกระบบในระดับสูง
กลับมีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบต่ำ เมื่อทดสอบ
ความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square ระหว่างระดับความคาดหวังต่อการใช้สิทธิ
แรงงานนอกระบบ กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ
พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน**การได้รับ
สนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้สิทธิแรงงานนอกระบบ** พบว่า
แรงงานนอกระบบที่มีระดับการได้รับสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้
สิทธิแรงงานนอกระบบในระดับต่ำ มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของ
แรงงานนอกระบบในระดับต่ำเช่นกัน มากถึงร้อยละ 52.8 อย่างไรก็ตามกลุ่มแรงงาน
นอกระบบที่มีระดับการได้รับสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้สิทธิ
แรงงานนอกระบบในระดับสูง ก็มีระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงาน
นอกระบบสูง มากถึงร้อยละ 40 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi-square
ระหว่างระดับการได้รับสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้สิทธิแรงงาน
นอกระบบ กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ พบว่า
มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์
ค่อนข้างต่ำ 0.209 (ดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ร้อยละของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ กับระดับการรับรู้ความเดือดร้อนจากการทำงานนอกระบบ

ระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงาน	ระดับการรับรู้ความเดือดร้อนจากการทำงานนอกระบบ		
	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง
ระดับการรับรู้ความเดือดร้อนจากการทำงานนอกระบบ			
ระดับต่ำ	41.0	42.9	55.1
ระดับปานกลาง	37.3	30.8	30.6
ระดับสูง	21.7	26.3	14.3
รวม	100.0 (161)	100.0 (133)	100.0 (49)
Pearson Chi-square = 5.191 df = 4 Sig. = 0.268			
ระดับความคาดหวังต่อการใช้สิทธิแรงงานนอกระบบ			
ระดับต่ำ	40.9	43.0	52.7
ระดับปานกลาง	36.5	33.8	27.3
ระดับสูง	22.6	23.2	20.0
รวม	100.0 (137)	100.0 (151)	100.0 (55)
Pearson Chi-square = 2.462 df = 4 Sig. = 0.652			
ระดับการได้รับสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้สิทธิแรงงานนอกระบบ			
ระดับต่ำ	52.8	35.0	25.0
ระดับปานกลาง	30.6	37.8	35.0
ระดับสูง	16.7	27.3	40.0
รวม	100.0 (180)	100.0 (143)	100.0 (20)
Pearson Chi-square = 15.626 df = 4 Sig. = 0.004 Contingency Coefficient = 0.209			

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย แรงงานนอกระบบมีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบกรณีรับงานไปทำที่บ้าน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ.2553 ในระดับต่ำและระดับปานกลาง มากถึงร้อยละ 52.5 และ 41.7 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ เป็นรายชื่อ พบว่า 2 ใน 3 ของแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่มีความเข้าใจ ทั้งในส่วนของกฎหมายที่ให้การคุ้มครองและในส่วนของการส่งเสริม ซึ่งในด้านสิทธิและหน้าที่ของผู้จ้างงานและผู้รับงานไปทำที่บ้าน พบกว่า 2 ใน 3 ของแรงงานนอกระบบไม่มีความเข้าใจเรื่องการทำสัญญาจ้าง รายละเอียดของสัญญาจ้างงาน นอกจากนี้ในด้านความปลอดภัยในการทำงานพบว่า กว่าร้อยละ 60 ของแรงงานนอกระบบไม่ทราบว่ามีมาตรการห้ามเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และหญิงมีครรภ์รับงานไปทำที่บ้าน และไม่ทราบว่ามีผู้จ้างงานต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลกรณีแรงงานที่รับงานไปทำที่บ้านประสบอันตราย เจ็บป่วยจากการใช้อุปกรณ์ที่ผู้จ้างงานส่งมอบให้

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ ได้แก่

1) **ปัจจัยคุณลักษณะของแรงงานนอกระบบ** พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และจำนวนภาระเลี้ยงดูของแรงงานนอกระบบ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ โดยรายได้รวมของแรงงานนอกระบบ และ อาชีพหลักในชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำเพียง 0.189

2) **ปัจจัยด้านประสบการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานนอกระบบ** พบว่า มีเพียงประสบการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานนอกระบบ ที่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำเพียง 0.212 ในขณะที่ ประเภทงานที่ทำเดิม ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ

3) **ปัจจัยด้านการรับงานมาทำที่บ้านของแรงงานนอกระบบ** พบว่า คุณลักษณะด้านแหล่งข้อมูลการรับงานมาทำที่บ้าน ประสบการณ์การรับงานมาทำที่บ้าน ประสบการณ์การรับงานมาทำที่บ้าน ลักษณะการทำงาน ระยะเวลาที่ทำงานโดยเฉลี่ยใน 1 วัน และค่าตอบแทนจากงานที่รับไปทำที่บ้าน(รวม) ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงาน มีเพียง **เหตุผลที่รับงานมาทำที่บ้าน** ลักษณะงานที่รับมาทำที่บ้าน และ **ผู้จ้างงานที่จ่ายค่าตอบแทน** ที่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงาน โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำเพียง 0.244 0.257 0.287 และ 0.250 ตามลำดับ

4) **ปัจจัยด้านจิตวิทยา** พบว่า ระดับการรับรู้ความเดือดร้อนจากการทำงานนอกระบบของแรงงานนอกระบบ และ ระดับความคาดหวังต่อการใช้สิทธิแรงงานนอกระบบของแรงงานนอกระบบ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงาน มีเพียง **ระดับการได้รับสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้สิทธิแรงงานนอกระบบ** มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบ โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำเพียง 0.209 เท่านั้น

ข้อเสนอแนะ จากผลการศึกษาข้างต้นรัฐควรมีการประชาสัมพันธ์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะเมื่อปีพ.ศ. 2547 ได้ออกกฎหมายที่สำคัญ 2 ฉบับเพื่อคุ้มครองงานนอกระบบได้แก่ กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานที่รับไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2547 และกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2547 แต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่เอื้อให้แรงงานนอกระบบเข้าถึงสิทธิได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานที่มั่นคง ค่าตอบแทนแรงงานที่เป็นธรรม สุขภาพความปลอดภัยในการทำงาน ส่งผลต่อเนื่องไปถึงการขาดความมั่นคงของชีวิต จึงทำให้แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ยังไม่มีหลักประกันในเรื่องสิทธิแรงงานและความมั่นคงในการทำงาน แม้จะมีการปรับปรุงและออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 มาเพิ่มเติมแล้วก็ตาม แต่แรงงานนอกระบบที่รับงานมาทำที่บ้านก็ยังไม่มีความรู้และยังไม่เข้าถึงข้อมูลด้านกฎหมายดังกล่าว

นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีพันธกิจเกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความรู้เรื่องสิทธิแรงงานของแรงงานนอกระบบเพราะผลการวิจัยพบว่าระดับการได้รับสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการใช้สิทธิแรงงานนอกระบบเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้าใจเรื่องสิทธิแรงงาน โดยเฉพาะในกรณีที่ได้รับงานมาทำที่บ้าน ทั้งนี้ควรจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำช่วยเหลือแก่แรงงานผู้รับงานไปทำที่บ้าน โดยมีบทบาทในการเป็นศูนย์การคัดกรองงานให้กับแรงงานนอกระบบที่มีความต้องการจะรับงานไปทำที่บ้านเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง บทบาทในการต่อรองเรื่องอัตราค่าตอบแทน การสนับสนุนแหล่งเงินทุน หรือสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มแรงงานผู้รับงานไปทำที่บ้าน ตลอดจนมีการฝึกอบรม และการแนะนำความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างความปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2549). รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ปี 2544-2546. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้ง.
- บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ. (2550). สถานการณ์นโยบายและกฎหมายกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบภาคการผลิต. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานนอกระบบ สำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. (2553). พ.ร.บ.คุ้มครองรับงานไปทำที่บ้าน 2553. ใน มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2553 จาก http://www.homenetthailand.org/index.php?option=com_content&view=article&id=73%3Ahome-workers-protection-act&catid=6%3Alow&Itemid=8&lang=th

- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ. (2552). **แรงงานนอกระบบคือใคร**. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2552 จาก http://www.homenetthailand.org/h_thailand/who_am_i.htm.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2549). **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสแควร์.
- สุนทรี เชงกิ่ง. (2551). “องค์ประกอบของนโยบายแห่งชาติของไทยว่าด้วยผู้รับงานไปทำที่บ้าน” ใน **สิทธิของคนเอเชียสองในสาม: รายงานปริทัศน์กฎหมายแรงงานของเอเชีย 2551**. กรุงเทพฯ: ศูนย์จับตาทรัพยากรแห่งเอเชีย (Asia Monitor Resource Centre).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548). **สรุปผลการสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2548**. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2552 จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/ present_workout48.pdf
- _____. (2549). **สรุปผลเบื้องต้นการสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ.2549**. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2550 จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/ labor_out_49.pdf
- _____. (2553). **รายงานการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2553**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- Aron, J., Kahn, B. and Kingdon, G.. (Eds.). (2008). **South African Economic Policy Under Democracy**. Oxford: Oxford University Press. (Co-author with Ingrid Woolard and Christopher Woolard)
- Chen, Martha Alter.2007. **Rethinking the Informal Economy: Linkages with the Formal Economy and the Formal Regulatory Environment**. UN/DESA Working paper, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York.
- International Labour Organisation. (2006). **Core Labour Standards Handbook**. Manila. {Online}. [http:// www.adb.org/Documents/Handbooks/Core-Labor-Standards/default.asp](http://www.adb.org/Documents/Handbooks/Core-Labor-Standards/default.asp)

Organisation for Economic Co-operation and Development.(1996). **Trade, Employment and Labour Standards: A Study of Core Workers' Rights and International Trade**. Washington, DC: OECD Washington Center.